

maat en jaargetijde en algemeene constitutie van den zieke geraakten hierbij ten onrechte op den achtergrond.

Fleck wijst er op, dat het zeer moeilijk is de geschiedenis van een bepaald gebied van wetenschap te beschrijven. Hij gebruikt in dit verband het volgende beeld: „Es ist, schreibt hij, als ob wir ein erregtes Gespräch, wo mehrere Personen gleichzeitig miteinander und durcheinander sprachen, und es doch einen gemeinsamen herauskristallisierenden Gedanken gab, dem natürlichen Verlaufe getreu, schriftlich wiedergeben wollten. Wir müssen die zeitliche Stetigkeit der beschriebenen Gedankenlinie immer wieder unterbrechen, um andere Linien einzuführen; die Entwicklung aufhalten um Zusammenhänge besonders darzustellen; vieles weglassen um die idealisierte Hauptlinie zu erhalten. Ein mehr oder weniger gekünsteltes Schema tritt dann am Stelle der Darstellung lebendiger Wechselwirkung”.

Wanneer wij nu overgaan tot meer algemeene beschouwingen omtrent het ziektebegrip, zal blijken, dat in den loop der tijden nu eens deze, dan weer die zijde van het ziektevraagstuk werd belicht, waardoor men vaak kwam tot zeer éézijdige opvattingen. Een van de oudste is wel die, welke het wezen der ziekte ziet in de ziektekenmerken (het z.g. *symptomatologisch ziektebegrip*). En daar onder dit aspect de ziekte zich voordoet als stoornis in de levensverrichtingen, is het kenmerkende van dit ziektebegrip de *functiestoornis*. Zoo wordt de ziekte, die als symptomencomplex vertoont: *kortademigheid, pijn in de zijde, hoesten, roestkleurig sputum en koorts pneumonie* genoemd. Trad sterk *gewichtsverlies, nachtzweet* en algemeen *verval* op den voorgrond van het ziektebeeld, dan diagnostiseerde men: *tering*. Alleen op de symptomen afgaande onderscheidde men een *febris gastrica* en *febris nervosa*. Zooals wij reeds zagen, is het symptomatologisch ziektebegrip het eerst naar voren gebracht door *Hippocrates*, sindsdien is dit element niet meer uit de ziektebeschouwing verdwenen. *Herxheimer* definieert de ziekte als een proces, waarbij een levend systeem in een of meer levensuitingen zoodanig gestoord is, dat een functiestoornis optreedt. En *Ribbert* noemt in zijn: „Das Wesen der Krankheit” het kenmerkende de som der van verandering in bouw van het lichaam afhankelijke verminderde levensprocessen. „Die Schädlichkeiten, denen der Körper sich nicht anzupassen vermag, rufen die Krankheiten dadurch hervor, dasz sie die Funktionen bald dieses, bald jenes Organes, bald eines, bald mehrerer schädigen, herabsetzen, niemals aber auf direktem Wege dadurch, dasz sie die Funktion, die Lebenstätigkeit der Zellen steigern. Funktionelle Schädigung is die Grundlage der Krankheiten”, pag. 163.

Aschoff drukt het korter uit: ziekte is het geheel van op elkaar volgende abnormale reacties op een ziekmakende prikkel. De nieu-